

EGYENLŐSÉG.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IV. Károly-körút 20.
hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

BOGDÁNYI MÓR

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.
Félévre . . . . . 4 „
Negyedévre . . . . . 2 „

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Kérjük azon t. előfizetőket, kiknek előfizetésük lejárt, megrendeléseiket mielőbb megújítani, hogy a szétküldés iránt az októberi évnegyed kezdete előtt is már tájékozva legyünk.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.
Félévre . . . . . 4 „
Negyedévre . . . . . 2 „

Az előfizetési pénzek a kiadóhivatalba (IV. ker., Károly-körút 20. sz. küldendők.)

A kiadóhivatal.

A hadüzenet.

Tisza Kálmán nagyváradi beszédére, mely oly általános elismerésben részesült az összes külföldi sajtó részéről, megérkezett a felelet. Istóczy Győző ur az ő legsajátabb ujságában megadta a választ, a mely nem egyéb, mint a legnyiltabb, legprovokálóbb hadüzenet, hadüzenet a jog, a szabadság, a felvilágosultság ellen.

Mit mond Istóczy? Sem kivételes törvény, sem megrendszabályozás őket nem zavarja; ők már előre gondoskodtak és megtalálták a kibuvó ajtót minden őket fenvegető veszedelem alól, és ha az államhatalom csak meg is mozdul ellenök, ők felhasználják még a levéltitok szentségét is, de izgatásaikat abba nem hagyják. Ezenfelül van ő nekik most más oly fegyverük, a melyhez semmi ellenzés nem nyulhat, a melyet megnyirbálni nem mert a parlament: a szólásszabadság. Ha az mégis használhatatlanná válnék rájuk nézve, ott van az országgyűlés, fog ott izgatni tizenöt-husz képviselő folyton és ez izgatást minden költség és minden fáradság nélkül átülteti az ellenfél sajtója is a nép közé, mert az országgyűlési beszédek közlése cenzura alá nem esik. Most már ők számbaveendő párt, és tizenöt-husz ember tüdejét be lehet úgy dresszirozni és osztani, hogy három évig nem kénytelenek soha szünetelni.

Nos, nem kutatjuk, hogy Istóczy ur állításai-ban mennyi a valóság és mennyi a túlzott önhittség. De maga a jelenség, hogy a fentieket az antiszemiták vezére megdöbbentő vakmerőséggel el merte mondani, hogy az ő pronounciamentója ugy az alkalom, mint a mód tekintetében egyenes provokálása nemcsak az idők szellemének, hanem az államhatalom tekintélyének is, azt szó nélkül hagyni alig lehet.

Nem nagy ideje annak, hogy ez országban

az antiszemita zavargások kitörték és a rá következő törvényszéki vizsgálatok alkalmával általános volt a panasz, hogy a szegény félrevezetettek és csakis ezek bűnhődnek, míg az értelmi szerzők meg nem foghatók, el nem érhetők. Sőt még Istóczy sem fogja tagadni, hogy ez alkalommal épen ő nyilatkozatok szerkesztésére is ráadta fejét, és e nyilatkozatban határozottan azt állította, hogy nemcsak nem izgatnak, de ha izgatók volnának is röpiratai, ezeknek Zala- és Somogy megyékben még csak színét sem látják. Most pedig, mintha ezekről teljesen megfeledkezett volna, önmagának tetszelegve kihirdeti a világnak, hogy igen is izgat, hogy ő tudja, hogy izgat, de ez izgatásával föl hagyni nem szándékozik, sőt már gondolkodott és megállapodott arra nézve is, hogy esetleg hogyan kell a törvényt kijátszani, hogyan kell az izgatást még hatékonyabbá tenni. Ehhez hasonló szemtelenséggel csak a muszka nihilizmus mer gúnyt üzni a tisztességes társadalom védelmi intézkedéseivel

És ekkor akadnak mégis, kik az államhatalmat szidják, hogy a reakció terére lépett. Mintha nem jobban megérdemelné azt a szemrehányást, hogy ily soká késett a rendelkezésére álló eszközök használatával; mintha nem inkább azt kellene a kormány szemé elé tartani, hogy még most is csak az ígéretnél van; minthogy ha nem az volna a reakció, a mi ellen, hála isten legalább megígértetett a represszália, bár csak olyan represszália, a melynek kijátszása magának Istóczynak vallo-mása szerint csak gyermekjáték, csak tréfa. Az államhatalom vezetői, az antiszemiták eme felfogásából eléggé okulhatnak és meggyőződhetnek arról, hogy milyen furfangos az a banda, mely a jogrend felforgatását tüzte ki zászlójára.

Nálunk az anarchizmustól, szocializmustól nincs mit félni, és ha rendszabályra van szükség, a mely a jogrendet megóvjá, csak az antiszemiták azok, kik ezt fenyegetik, mert ezek nem csak a zsidókat megtámadják, hanem veszélyeztetik mindazt, ami a jogállamot fenntartja. Valóban ideje van már erőlyesebb rendszabályokra, mikor Istóczy az államhatalom szavára így mer felelni.

És a főnök válasza nem is túlzottak. Az antiszemita párt képviselőinek számát tizenhétnek tudta eddig a világ. Ma Istóczy már husznak buzgó közreműködéséről beszél, pedig leszámítani látszik azokat, kik aligha lesznek képesek beszélni. Honnan ez a lehetőség? Istóczynak, a pártfőnöknek tökéletesen informálva kell lenni afelől, hogy kik

hajlandók az ő dicső pártját szaporítani, azt istápolni. Ahhoz már hozzá vagyunk szokva, hogy a választók előtt elmondott programbeszéd nem kötelezőnek tekintetik, és bizonyosan van jogcíme ahhoz Istóczynak, hogy az országház kebelében a képviselők közül pártjának növedéket reméljen. Ha nem volna, nem merne oly fenhangon beszélni, a mely hangból minden túlhajtás nélkül következtethetnénk: vajjon Istóczynak nincs-e megígérve bizonyos klerikális körök részéről az, hogy legyen nyugodt, gondoskodnak ők arról, hogy a hozandó rendszabályok az ő működését ne alterálják.

Csak röviden, odavetőleg vázoltuk azokat, a mik gondolkodásra nyujtanak okot Istóczy hivatalos nyilatkozatánál. De ezek is elég jelenségek annak bizonyítására, mit már mult heti számunkban állítottunk, hogy t. i. a nagyváradi ígéretek nem fognak sokat használni az antiszemitikus forradalom lecsillapítására. Erélyes kormány kivételes törvény nélkül is meg tudná fékezni az antiszemitizmust. Erélytelen kezekben az ígért rendszabályok sem vezethetnek célhoz. A szellemet kellene megváltoztatni s nem a törvényt.

Apponyi gróf válasza.

Apponyi Albert gróf e héten válaszolt arra a beszédre, melyet Tisza Kálmán miniszterelnök Nagyváradon tartott.

Kiváncsiak voltunk a válaszra, mert reméltük, hogy Apponyi gróf egyszer végre nyiltan fog állást foglalni az antiszemitizmus ellen vagy — mellette.

Bennünket, bármennyire tiszteljük is Apponyi gróf urat, nem lepett volna meg az sem, ha a nemes gróf az antiszemiták mellett nyilatkozik vala. A ki, ha erről a mozgalomról szó volt, mindig csak bizonyos tartózkodással beszélt és gyakran még tartózkodással sem szólt, hanem egyszerűen ignorálni szokta, arról nem csoda, ha olyan feltevések keletkeznek, melyeket az antiszemitizmus maga melletti korteskedésekre felhasznál.

Nem szeretnők ugyan Apponyi grófot az antiszemiták táborában látni, de ha mégis megtörténnék, akkor a magyar zsidóság, mely utóbbi években annyi csalódáson ment keresztül, legfelebb egy nagy csalódással gazdagabb lenne.

Egyéb következménye a dolognak alig lehetne. S ha mi mégis fontosnak tartjuk azt, vajjon Apponyi gróf mily álláspontot foglal el az antiszemitizmussal szemben, akkor ez csupán az ő személye iránti érdeklődés kifolyása.

A kérdés tehát most már: vajjon kiderül-e a nemes grófnak jászberényi beszédéből, hogy milyen álláspontot foglal el az antiszemitákkal szemben? Nem.

Apponyi gróf jónak látta ezt a kérdést óvatosan kerülgetni, hogy ne mondjuk teljesen átugorni.

Nem tudjuk meggondolta-e a nemes gróf, hogy e kérdés illetén mellőzésével igazolni látszik azok feltevését, kik őt az antiszemiták titkos szövetségesének hirdetik urbi et orbi.

Mi sokkal jobb véleménynyel vagyunk a nemes grófról, mintsem hogy csak egy perczig is e feltevésben lennénk, hanem igen is azt hisszük, hogy hallgatása által bizonyos körök rokonszenvét akarta magának biztosítani, de elfeledni látszik, hogy sokkal többet veszít a vámon, mint a mit nyert a réven.

Mert lehetetlen, hogy az, a ki barátja korunk nagy vívmányainak, ki a lelkiismereti szabadságot s a felekezetek közötti békés együttélést csak valamire is becsüli — de tovább megyek — a ki a társadalmi és jogrendnek felforgatásától a tulajdon szentségének s a vagyonszabadságnak megtámadtatásától vissza nem riad, ne kívánja azt, hogy annak a társadalmi rákfenének, a mit antiszemitizmusnak neveznek, mi hamarabb vége legyen.

Már pedig ennek csak akkor lesz vége, ha a befolyásos társadalmi körök odahatnak, hogy e mozgalmat népszerűtlenné tegyék. Épen azért joggal lehetett kíváncsi mindenki Apponyi gróf véleményére.

Ő azonban jónak látta nem nyilatkozni a kormányelnök által kárhoztatott antiszemitizmusról.

Helyesli-e azt? Vagy ő is tűrhetetlennek tartja-e már ezt az állapotot? Egy szóval: ellenezni fogja-e a Tisza által kilátásba helyezett rendszabályokat azért, mert az antiszemitizmus ellen irányulnak avagy csupán azért, mert Tisza Kálmántól erednek?

Erre voltunk kíváncsiak, de Apponyi gróf Tisza Kálmánnak adott válaszában mindenről beszélt, csak erről nem.

Az antiszemiták arra magyarázzák ez újabb hallgatást, hogy Apponyi hajlama feléjük irányul. Mi pedig azt

TÁRCZA.

Bulgár levél.

III.

Még egy feltűnő sajátságot, egy nem eléggé dicsérhető erényt észleltem a zsidóknál Bulgáriában.

Nem a bevándorlottakat értem, s nem különösen hazámfiat, mert ezek hazulról hozták magukkal a vallási türelmesség erényét, de méltán felkeltette csodálkozásomat ez a sajátság a Bulgáriában született, s ott nevelkedett zsidóknál.

Megmondom azt is, hogy miért? Akár hogy szépítgessük, akár mennyire is iparkodjunk rokonszenvünk szemüvegén a dolgokat kedvezőbb színben tekinteni, már bizony vallásilag türelmetlenebb, minden más hitfelekezet irányában elfogultabb népe nincs széles a kerek világnak mint a török.

Elnyomtak ők minden más hitfelekezetet. A török bizony csak igazhivőt és gyaurt ismer. S tényleg volt mit tünniök a többi vallásfelekezeteknek.

Ez meglátszik azután a bulgáron is. Most már ő a pravoszlavnik (igazhitü), mert a török uralom alatt

a bulgár, urainak különféle jó és rossz tulajdonságai mellett, elsajátította a vallási türelmetlenséget is.

S ha ma Bulgáriában mégis a vallásfelekezetek teljesen békességben s jó egyetértésben élnek, ennek érdeme első sorban kétségtelenül Bulgária fiatal és fenkölt szellemü fejedelmét s magát a kormányt illeti, de nagy érdemök van elvitázhatlanul az egyes vallásfelekezeteknek s ezek között első sorban a zsidóknak, kik török uraiktól e tekintetben mit sem tanultak s terjesztői és hirdetői a vallási türelmességnek.

S épen ezért, bár nagyon különböző rétegeivel ismerkedtem meg a bulgár társadalomnak, s nem egyszer volt alkalmam pópákkal s kalugyerekkel beszélgetni, mig ezektől nem egy panaszt, minden valószínűség szerint teljesen alaptalant hallottam, ugy a róm. katolikusoknak terjeszkedése mint a reformátusok térfoglalása ellen, addig soha, de soha egy szóval sem említették, hogy zsidó polgártársaik részéről a legkisebb incomodátiónak lennének kitéve.

Mert mig e két felekezet, ugy a róm. katolikusok nagyobbára olasz származásu s különféle rendü szerzetesei egyrészt, — az angol református miszió másrészt mindent elkövet, hogy tanításainak proselytákat szerezzen, s ma már mindkét felekezet számos tekintélyes egyházközsége-

állítjuk, hogy az antiszemitizmus nem bírja a gróf hajlamait. Igaz, hogy ezt a puszta állítást bizonyítani nem tudjuk; nem de azért mi mégis állítjuk, mert az ellenkezőt okoz és művelt férfiről feltenni nagyon nehéz.

—ó.

Protestánsok és zsidók.

Azok az üldözések, melyeknek most a zsidók kitéve vannak, körülbelül 150 évvel ezelőtt a protestánsok ellen irányultak. Ugyanazokat a vádakat emelték akkor a protestáns egyház tagjai ellen, mint ma a zsidó vallás követői ellen. S ki volt a vádló, ki hintette el az ellenségeskedés magvait? A rom. kath. klerus. Mennyi viszontagságon, mennyi megaláztatásokon mentek keresztül a protestantizmus hívei, míg teljes egyenjogúságukat kivívták. Helyzetük majdnem oly kínos volt, mint a zsidóké. Őket ép úgy, mint a zsidókat manap, a legprimitív emberi jogaiktól is akarták megfosztani; egy ideig sikerült is a kath. főpapságnak tiporni azokat a jogokat, melyeket a protestáns egyház drága vérén szerzett. De végre mégis eltűnt az a sűrű köd, mely a népek láthatárát elhomályosította és a béke, a szabadság melege széttépte a vallásgyűlölet jégkérget.

Mi, kiknek jelenleg szintén kedvezőtlen helyzetünk van, kik a rosszakarat, a fosztogatási vágy, a vak előítélet és a reakció minden ráfogásának, pokoli merényleteinek ki vagyunk téve, mi nekünk is van reményünk, hogy sorsunk jobbra fordul. Van reményünk, hogy mi zsidó magyarok egykor ép úgy fogjuk élvezhetni a bennünket megillető jogokat, mint ama protestáns polgártársaink, kiknek ősei a múlt századokban annyit szenvedtek egy hazafiatal áramlat hatása alatt.

A jobb és szebb jövő hajnala nemsokára ránk is fog virradni, mert most az emberiség gyorsabban halad. Az a proceszus, mely bennünket a mostani zord idők viszontagságaiból, ki fog vezetni nem húzódhatik egy évszázadig. Visszataszítottak ugyan hosszú időre, de ha ki fog vezetni, mi férfias kitartással fogunk dolgozni a nagy mű felépítésén, akkor néhány év múlva a sebek teljesen behégedve lesznek.

Legyen tanulságunk a következő kis epizoda a protestánsok szenvedéseiből:

1729-ben történt III. Károly uralkodása alatt. A

ket számlál Bulgáriában magok a bulgárok között, addig a zsidóság, bár vallásos buzgóságban nem áll más felekezetek mögött, nem iparkodik tanait senkire mintegy reá erőszakolni . . .

S ebben a vallási türelmességben másrészt látom én okát annak, hogy a zsidók Bulgáriában általános rokonszenvenek örvendenek.

De van e rokonszenvenek, azt hiszem, egy más oka is. Az eddigiekből senki sem vádolhat engem azzal, hogy a törökök javára elfogult vagyok. De mikor azoknak egyik-másik rossz tulajdonságait megróttam, nem szabad szemet hunynom azoknak példátlan becsületesége előtt sem.

A török sem nem lop, sem nem csal.

S ezt a zsidók is eltanulták egykori uraiktól.

Hisz a bulgár sem igen veszélyezteti a vagyoni biztonságát, de vannak Bulgáriában örmények és görögök is. Ezekkel azután isten óvjon bármilyen összeköttetésbe jönni.

A törökök, különösen a vagyonosabbak, elköltöztek Bulgáriából, s most a kereskedelem és forgalom kizárólagosan örmény, görög és zsidók kezében van.

Az üzleti soliditást, tisztességet csak ez utóbbiak ismerik.

Az örmény, a görög ott hol csak teheti lefőzi azt a

vallási villongások ismét kitörték, daczára a linzi és szathmári békekötéseknek. Az alkalmat ez uttal az a körülmény szolgáltatta, hogy az adóknak a megyék között való felosztására országos bizottság választott és ennek tagjai köteleztettek esküt tenni arra, hogy tisztokban lelkiismeretesen fognak eljárni.

E bizottságba beválasztottak a katolikusokon kívül egy reformátust, Katona Pál borsodmegyei s egy evangélikust, Zsembery Antal turóczi megyei követet. E protestáns követek vallásuk elve szerint nem tehetek esküt »Szűz Máriára s istennek minden szentire,« tehát ők csak ezen helyek kihagyásával voltak annak letételére készen. A katolikusok nem akartak ezen méltányos kivánságra hallgatni, mire a protestánsok azon eredetileg ellenök hozott törvényre hivatkoztak, hogy vallási kérdés nem képezheti az országgyűlés tárgyát, tehát vitessék ez ügy a király elé. Mindkét fél megtette fölterjesztését a királyi biztosokhoz, ezek mérsékletre intették őket s azt tanácsolták, várják be békén a király intézkedését. De a katolikusok fel akarták a többség jogát használni, el-mellőzték az engesztelő javaslatot, el Jeszenák Pálnak savoyai Jenő követének — ő mint hazafüsitott főúr szintén képviselteté magát az országgyűlésen — tiltakozását s kivezettették Katonát es Zsemberyt a helytartótanács ajtónállója által az országházból, egyszersmind birságban is marasztalták el őket az eskü le nem tétele címén.

Alig hogy ez megtörtént, Veszprém, Közép-Szolnok és Kraszna követeit idézték a rendek maguk elé az eskü megtagadása címén. Ezek azonban még az nap Bécsbe siettek s a királytól rendeletet eszközöltek ki, a mely a katolikus rendeknek a rémuralom gyakorlását megtiltotta s oda utasította a követeket, hogy az eskü kérdését félre téve, az adó felosztásával foglalatoskodjanak. Ennek csakugyan engedtek is, a protestánsokat azonban gunyosan »az ország feladói« címével tisztelték meg. Ezenfelül mindkét fél még egy végső fölterjesztést intézett a királyhoz.

A katolikus rész azon érdekes nyilatkozatot teszi, hogy a turóczi és borsodi követek kivezettetését világosan bebizonyítani nem lehet s azzal igazolja eljárását, hogy a protestáns képviselőket nem is az eskü megtagadásáért vette üldözöbe, hanem mert annak megtagadásával a törvényeket sértik s a közügyek tárgyalását késleltetik. Kéri a felséget, ügyeljen a régi eskünek fentartására — ámbár a középkorban is, a mikor még csak

jámbor bulgár parasztot, akár adjon el az neki, akár vegyen tőle valamit.

Pénzt, na azt meg épen nem bizhat sem örményre sem görögre az ember. Van ezek között is itt-ott kivétel, de ez ritka, mint a fehér holló.

A tolvajok nemes czéhe meg kizárólagosan görögökből áll egész keleten, mi természetesebb tehát, mint hogy az orgazdaság szép jövedelmét hajtó üzletével is görögök foglalkoznak.

A zsidó pedig, mint akár csak a török, távol tartja magát ez üzelmektől.

Lom-Palánkán létemkor történt egy eset, a mi eléggé megvilágítja az ottani viszonyokat, s az általam mondotaknak is mintegy illusztrációjául szolgálhat.

Betörték egy gazdag török kereskedőhöz, ki ingatlanait már nagyobbára pénzzé tevén, kivándorolni szándékozott Törökországba.

Üzlete a törvényszék épületében volt. A ház előtt éjjel-nappal szuronyos őr járkal, s mégis betörték üzletébe s elvittek közel hetvenezer forintértéknek megfelelő arany és ezüst pénzét, de elvittek bizonyos okmányokat is.

Az egész városban erről az esetről beszéltek. A törvényszék és rendőrség emberei lázas izgatottsággal ütöttek — a tolvajok nyomát, a tolvajok egyike e köz-

katholikusok voltak Magyarországon, akárhány eskümin-
tát találunk Szűz Mária és a szentek emlegetése nélkül,
s egyáltalában Európaszerte csak az ellenreformáció
idején terjedt az el, hogy általa a katolikusok a protes-
tánsoktól megkülönböztessenek — s »vegye szívére a
boldogságos szűznek s így magának a mindenható isten-
nek ügyét.« A protestánsok az ő fölterjesztésekben ki-
jelentették, hogy ők igen nagy tisztelettel viseltetnek a
megváltó anyja iránt, de vallási elveik szerint lehetetlen
az ő nevét esküikben említeniök.

E két indulatos vita mellett a többi ügyek elég si-
mán intéztettek el. Megváltották 24.000 forinton a jobb-
ágyok ingyen közmunkáját a várak körül. több, az igaz-
ságszolgáltatás ügyét tárgyaló törvényt hoztak, megbízták
a helytartótanácsot új vámrendszer kidolgozásával, a
czéhek szabályozásával s egyéb kisebb ügyek elintézésé-
vel.

A vallásügy az országgyűlésen el nem intéztetvén,
annak rendbehozatala a királyra maradt. Az ügyet elmé-
letileg magyar tanácsosaival kellett volna az uralkodónak
eldönteni, de miután épen azoknak üldözési hajlamuk
volt az, a mi a vitákat olyannyira folszította, igen jó
alkalom kínálkozott ennek tárgyalását is egy udvari bi-
zottságra bízni. Ennek elnöke Jenő herczeg volt, tagjai
Dietrichstein, Kinsky, Nesselrode, Sinzendorf, Stahrem-
berg, kívülök a magyar kancellár, gróf Batthyányi Lajos.
Alapul az 1723-iki pesti bizottság munkálatai szolgáltak.
Ezen miniszteri bizottság munkálkodásának eredménye
lőn az ugynevezett »Carolina Resolutio« (Károly-féle
rendelet), a mely 1731. márczius 21-én küldetett a hely-
tartótanácsához.

Mindenesetre oly vallási elnyomást szentesített e
királyi rendelet, a melyet a mai korban valóban türehet-
lennék kellene találnunk. És mégis visszatetszést keltett
a katolikus papságban, mint a protestánsok irányában a
túlságig engedékeny.

Althan Frigyes bibornok s a váci püspök adott
rendje meggyőződésének nyíltan kifejezést: Pestmegye
1731. május 23-ikán tartott gyűlésén tiltakozott ellene s
kijelentette, hogy ez egy megyéjebeli katolikusot sem

ben az említett értéktárgyak pénzé tétele czéljából
felkeresett egy lom-palánkai zsidót. A zsidónak
gyanúsna tűnt fel a dolog, de nem szólt senkinek, ha-
nem az üzlethez kedvet mutatott. Ez által megnyerte a
tolvaj bizalmát, a ki apránként elmondta, hogy még több
ilyenmü tárgy is van.

A mi emberünk ekkor érkezettnek látta az időt ér-
tesíteni a kározt, s a mikor meggyőződött, hogy csakugyan
a lopott tárgyak forognak szóban, maga vállalkozott a
rendőr szerepére.

Az eredmény megdöbbentő volt. Nyomozásának
szalai a törvényszék épületében lakott törvényszéki alelnök
lakásába vezették, s csak mikor így minden napnál
világosabb volt, értesítette a rendőrségnek orosz szármá-
zású főnökét a dologról, a kinek segítségével sikerült is
nemcsak a tetteseket elfogni, de a lopott tárgyak legna-
gyobb részét is az említett alelnök lakásán feltalálni.
Hogy ez a dolog annak idején kínos benyomást gyako-
rolt bizonyos körökre, az elvitázhatlan, de az is bizonyos,
hogy a bulgár zsidó lelkiismeretes eljárásának, melyet a
legnagyobb vesztegetési kísérletekkel sem lehetett meg-
ingtatni, köszönhető e felfedezés, a mi nélkül a város aligha
szabadul meg alelnökétől.

Ez csak egy példa a száz közül, de ez is eléggé
igazolja azt hogy a zsidók foglalták el üzleti tekintetben
Bulgáriában a törökök helyét, s hogy a bulgárok meny-
nyire meg vannak elégedve ezzel a cserével, mutatja az
a rokoaszav, mely a zsidókat környezi

kötelez, azok tehát ne tartsák meg. Ily nyilvános ellen-
kezés a királyi parancssal mégis több volt annal, a mit
a kormány eltűrhetett volna. A püspök Bécsbe idéztetett,
de a második meghívásra sem jelenván meg, a tiltakozás
azon meghagyással küldetett vissza a megyére, tépje azt
szét és foglalja le a püspöknek világi javait. A rendelet
szeptember elején csakugyan végrehajtatott.

A püspök ugyan nem szünt meg tüntetését foly-
tatni, a királyi biztost feszülettel kezében s teljes bibor-
noki díszben fogadta s Ézsaiással elmondá: »Uram, erő-
szakot szenvedek, felelj meg helyettem,« de mind ez nem
használt, a váci püspöki jószágok egy időre nem jöve-
delmeztek neki. A pénz kérdése megtörte a vakbuzgó
főpapot, könyörgésie fogta a dolgot s csak a pápa köz-
benjárására bocsátott meg neki egy év múlva nagy ne-
hezen a király.

Hogy ezen rendelet nemcsak szabadságot, de nyu-
galmat sem szerzett a protestánsoknak, az természetes.
A helytartótanács, a mely mondhatni túlzó katolikusok-
ból állott, tamaszkodva a Károly-féle rendelet első pont-
jára, újból elrendelte a templomok elfoglalását mindazon
helyeken, a melyek az 1681. 26-ik törvényczikkben fel-
említve nincsenek.

Ez nagy vidékeken tényleg végrehajtatott: magában
Vasban 40-nél több foglaltatott el. Nyitában egészen
megszűnt a protestáns istentisztelet, Fehérmegyében
még a nemesi községekben is elfoglaltak az egyházi épü-
leteket, javakat Barsban is nagy foglalások történtek.
Az utóbbi megye népe volt a legkevésbé engedékeny,
oly jelei mutatkoztak a lazongasnak, hogy a helytarto-
tanács kénytelen volt munkáját egy időre felfüggeszteni.
Deczember 5-ikén azonban újabb rendelet bocsátatott
ki a végrehajtás megkezdésére s a teii hideg időben
kénytelenült a sok protestáns ősi család elhagyni bekes
tűzhelyét s hóban, fagyban bolyongva keresni menedéket,
a hol üldözött tagjaikat megpihentethessék. Hány gyermek
pusztult el e bujdosásban ugyanakkor, midőn a külföldön
ugyancsak dobbal gyűjték a bevándorlókat! A helytarto-
tanács úgy vélte, ha minden öt-tíz évben kiadja ez irány-
ban a rendeletet, apránként csakugyan sikerulni fog a
protestánsok megtörese.

A templomfoglalásnál alig kevesebb keserőséget
idézték elő azon fakgató kérdések, a melyeket ugyancsak
a Károly-féle rendelet alapján, egyes katolikus papok a
protestáns lelkészek tanultságának megtudása czimén
ezekhez intéztek. Ezek előszeretettel a keresztelést tar-
gyalták s valóban neveltséget keltenének, ha az ezekre
adott, helytelennek talált felelet nem szolgált volna nagy
zaklatásra alapul. Álljon itt például egynehány: keresztel-
het-e bal kézzel, a ki jobb kezére hibás? Kereszthet-e
kiátkozott ember? Ha valakit részeg pap keresztelt meg,
s ükséges-e a szertartást ismételni? Szabad-e a gyerme-
ket keresztése előtt pogánynak nevezni? Ha viz nincs
kéznél, szabad-e borral, olajjal, rózsavizzel keresztelni?
Hányadnapra a születés után kell a gyermeket megke-
resztelni? Szükséges-e arra vigyázni, hogy a viz tiszta
legyen? Vasárnap vagy hétköznap, délelőtt vagy délután
kell-e keresztelni? stb.

Különös gondot fordítottak a városokra. Számos
városból teljesen ki voltak a protestánsok zárva, így
Budáról, Pestről, Székes Fehérvárról, Pécsről stb. A mely
városokból nem voltak egy könnyen elűzhető, azokban
is temérdek zaklatást szenvedtek. Pozsonyban, Sopron-
ban. Selmeczen csak akkor lehetett protestáns ember
önálló iparos, ha katolikus nem akadt, Győrött és Zsol-
nán 200 frt birság volt arra a mesteremberre vetve, a
ki protestáns vallást inasnak befogad.

A földesuraknak jogukban állván protestáns jobbá-
gyaikat elűzni, ezek gyakran valóságos népvándorlást
kénytelenültek véghez vinni: Csáky érsek sokakat elű-

zött Kalocsa vidékéről, ezek a Vértesaljára vonultak protestáns földesurak védelme alá, mikor pedig e tájékon a barátok elhatalmasodtak, ismét tovább vándorolni kénytelenültek.

Nagy megyékben is alig lévén egy-két helyen szabad vallásgyakorlat, a nép messziről kénytelenül isteni tisztelet kedvéért e kiváltságos helyekre zarándokolni. E helyeken kívül azonban, minden rendelet ellenére, tényleg fenállott a vallásgyakorlat a nemesek által lakott helyeken, a hol az előbbkelő birtokosok egyikének valamely terme kápolnává volt alakítva s egy házi pap járt el az isteni tiszteletben. Igaz, hogy ily helyeken csak az illető családoknak lett volna szabad az istent tisztelni, de nem volt könnyű dolog azt megakadályozni, hogy az isteni tiszteletben a helységi többi nemesek és azok jobbágysai, cselédei is részt ne vegyenek. A házi gazda és a pap természetesen legfőbb kötelességöknek tartották hitsorsosaikat, a mennyire letséges, a vallás vigasztalásaiban részesíteni, az idegeneknek pedig nehéz volt beavatkozniok, mert könnyen megeshetett, hogy az elszánt nemesség véres fővel bocsátja vissza háborgatóit. Némely helyen olyankor tettek kísérletet, mikor a férfilakosság aratás vagy szüretelés miatt kint volt a határban, azonban ilyenkor is gyakran kudarcot vallottak s az asszonyok egy-két otthon maradt férfi vezérlete alatt elverték a papokat és kísérőiket. Így pl Ócsán Pestmegyében, Szokolán Nógrádban.

Ily siralmas helyzetet hozott létre a minden áron való térítési vágy, s csak isteni különös kegyelemnek tulajdonítható, hogy a magyar nép katolikus és protestáns része között nem lett sokkal nagyobb kölcsönös vallási gyűlölet.

Dr. I. G.

A Függetlenség Istóczyról.

Kezünkbe akadt a Függetlenség 1880. évfolyamának egyik októberi száma, a melyben Verhovay Gyula a következő épületes dolgokat mondja el Istóczy Győzőről, ugyanarról az Istóczyról, a ki most a Függetlenség prófétája és Verhovaynak vezére.

A Függetlenség alantabb közlött czikke válasz volt az Istóczy-féle röpiratok első füzetére, mely az időtájban látott először napvilágot, s így láthatja az olvasó, hogy Verhovay maga is már »zsidók zsoldjában álló saktervédő bérencz« volt.

Íme a cikk egész terjedelmében:

»Istóczy Győző sokat emlegetett röpirata, mely mindjárt jelzése után Nagyváradon, Kaposvárt, Győrről egész ellenröpirat-irodalmat indított meg, ma jelent meg a folyóiratok piacán.

Van benne egy »beköszöntő« magától Istóczytól, s biz ez a beköszöntő, egyébtől eltekintve, irodalmilag gyarló egy dolgozat. S aztán, ha legkitünőbb volna is, az önteltség és önhittség oly hangja ömlik át rajta, a mely komikussá teszi pathetikus föllépését. »A martyriumból pedig ellen esetben nekünk már egyszer ugyis kijutott« szól Istóczy, s nagy lobbal hozzáteszi: »Egy embernek elég egy keresztrefeszítés.«

»Martyrium és keresztrefeszítés!« ez igazi parodiává tétele a vértanuságnak és keresztthalálnak egy ember részéről, a ki hálókabátban theáscsésze mellé a tintaeresztésben képzelgi a vértanuságot.

Ez önteltség a röpirat néhány átkölcsönzött vagy átdolgozott cikkén kívül, az idézetek egész tömegéből ri le. A saját »martyrképének« a külföldi lapokban megjelent többé-kevésbé kedvező nyilatkozatok keretébe foglalása oly furcsa kinézést ad e röpiratnak, mintha »keresztény kiadásban a Schöne Dovidl« lépne a porondra, torka szakadtából kiabálni:

»Én Istóczy vagyok,
Ki zsidókat falok;
Vértanu is vagyok,
Ha irást izzadok.«

Mert valódi izzadás, még pedig kemény és keserves izzadás látszik meg, az önálló feldolgozást és eredetiséget tökéletesen nélkülöző müben. És ebben a körülményben magában elég garanciát találhatnának a zsidók. Istóczy tolla se nem megragadó, se nem élvezetes, se nem maró, sőt inkább nélkülözi az irály és dialektika minden erősebb segédeszközait, ami nagy baj Istóczyra, mert akkora monotonságot egyesíteni, a lejtőre lépéssel azonos. E lejtőről a legurulás veszedelmén alól az elposványosodás vár.

Istóczyt már eddig is utólépte volna a gyöngék sorsa, ha ép a zsidókban erős reklamgyárosokra nem tesz szert. Ezek kézzel-lábbal, sippal-dobbal, szóval-tollal dolgoznak rajta, hogy minél nagyobb és félelmesebb hirbe hozzák. Istóczy pathosza ugyan »vértanuságnak« és »keresztrefeszítésnek« dicsőíti e sok szóbeszédet, pedig ha van komoly önbírálat benne, akkor e vértanuság titokban az örömről oly kéjével hathat rá, hogy magában mormoghatja: »minél több ily zsidókeresztet«, ha nincs komoly önbírálat benne, akkor meg egész működése egy önhittségre alapított heccz.

Istóczy annyira gyöngé ellenfél, hogy a Szilágyi Dezsővel való polemia ötlete magában elég, számbavehetőségét a legkülönösebb színben feltüntetni. Anyagának kiválogatása és fércszerű összetakolása csak fokozza gyöngeségét. Röpirata a hanytvetettsegnek ríktó kinyomata. Semmi összeállítási, semmi feldolgozási esprit, hanem a legszembeeszköb laposság. De ep azért nincs is meg benne a meggyőződés embereinek azon bátorsága se, a mely kész élni, kész halni céljaért.

Vértanuságot emleget, a melyből elég volt egy. Keresztrefeszítést emleget, a melyből szinten elég egy. És e vér nélküli vértanuságot és e kereszt nélküli keresztrefeszítést, mint a melyekből elég volt egy, további eshetőségekkel szemben ménkő halósapkakkal és halókabátokkal veszi körül az örök béke és saját nyugalma kedvéért.

»Mi nem vagyunk se rendbontók, se felforgatók, se utczai demonstralók, se forradalmarok!« kiált fel az előbbi oroszlan vértanuságnak birkaszabásu ellenképeül. Hat hiszi-e Istóczy azt, hogy az általa társadalmi nevezett kérdés oly módon való tárgyalása, a mely a magántulajdon, a pénzügy, a közgazdaság, az ipar, a kereskedelem, szóval a jog, társadalom és gazdaság minden ágában a vallás és fajharcz legszigorubb szenvedélyét, a gyűlölséget és dühöt veti, felforgatás nélkül keresztülvihető? Lehetetlen, hogy higye s ha nem hiszi, mégis békéről prédikál, akkor képmutató; ha hiszi, akkor nála az egész kérdés csupa merő hóbort.

Mi nem hisszük, hogy az, mit Istóczy hirdet, a legvadabb és legvérengzőbb társadalmi harc nélkül valósítható. Annyira nem hisszük, hogy ugy állítva fel a kérdést, amint Istóczy állítja fel, a társadalmi és vallási forradalom e jelszavát látjuk a tömeg közé dobni: Ki kell irtani a zsidókat!

Azon a téren, a melyre Istóczy lépett, a jelszavak megragadnak, ha ki sem mondják azokat, a célok világosak, még ha ki se jelöltetnek, ha eszközök és fegyverek dolgában elég erős és kéz dolgában elég biztos az izgató.

Istóczy ur nem az, mert nincs meg benne az izgatók adománya, a szenvedélyt másokban is szenvedélylyé korlácsolni. Hajlama volna rá, de se akaratereje, se tehetsége hozzá. A gyűlöletet amugy istenfélő jámbor nyárs-polgar módjára érzi, de csepegtetni másokba nem tudja. Erre vall a »Kagal« czimen leginkább a magyarországi.

zsidóság viszonyait tárgyazó dolgozata, a melyen az erőlködésen kívül nagyon, de nagyon meglátszik a gyarló inspiráció mellett a gyöngén, ügyetlenül, felületesen és hóbortosan dolgozó kézvonás.»

Farkas Mihály bölcs megjegyzései.

Nemrég egy könyv jelent meg, melynek sárga czimlapján a következő hosszú, de igénytelen sorokat olvassuk; »Mezei gazda népszerű vezérkönyve írta Galgóczy Károly. Ötödik kiadásban átnézte és bővítette Dr. Farkas Mihály. I. kötet Földmívelés sat.«

Mi, kik jól tudjuk, hogy a hosszú czimek ágyulövédei többnyire a bárgyu nép félrevezetésére szolgálnak, a fentemlített népszerű vezérkönyvet is a kétkedés bizonyos nemével vettük kezeinkhez, és miután az álmoság ellen való folytonos küzdelem közt végre néhány fejezetet elolvastunk belőle, ugyancsak arra a meggyőződésre jutottunk, hogy feltevésünk ez alkalommal sem volt téves.

De azért Galgóczy urnak még sem teszünk szemrehányást. Ő neki a szándéka kétségtelenül jó volt és ha könyve nem sikerült is, hát vigasztalja magát azzal, hogy ő nem az első halandó, aki rossz könyveket irt. Galgóczy urnak mi csak azt nem tudjuk megbocsátani, hogy egy embertől engedte művét javítani és bővíteni, a ki a gazdasági kérdésekhez ép annyit ért, mint a tyuk az abc-hez. Az az ur, a ki magát a munka czimlapján mint javító és bővítő bemutatja, amolyan könyvdoktor, a ki csupán altatót nyújt olvasóinak. Hogy mindenki meggyőződjék arról a páratlan együgyűségről, mely e javító bővítéseket vagyis bővítő javításokat jellemzi, ide iktatunk izlelítőül egy kis töredéket Dr. Farkas Mihály bölcseségének kövéből.

A gazdasági gépek használatáról lévén szó, Farkas Mihály bővítő ur ezeket jegyzi meg:

»Ugy a cséplőgépek, mint a rosták között, hála a gépészet óriási haladásának, van válogatni. Évről évre újabb meg czélszerűbb találmányok gazdagítják e részben szer-tárunkat; csak az a kár, hogy itt is mint mindenben rosszlelkű kufárok avatkoznak a dologba s a spekuláns zsidó cégek olykor a szegény tudatlan nyakába sóznak drága pénzen persze váltóra és lefizetésre olyan hitvány eszközöket, melynek hasznát alig veheti a gazda. Ha tehát veszünk, menjünk jólelkű céghez, melynek igazgatója szakképzett egyén, s ha valamivel többet is adunk, de legalább haszonvehető, szolid munkát is kapunk.«

Ebből áll Dr. Farkas urnak egész tudománya a gazdasági gépekről. Hiszen ennyit a leggyöngébb iskolás gyerek is tud elmondani a cséplőgépekről meg a rostákról. Szakasztott olyan beszéd ez, mint azé a szigorló orvosnövendéké, a ki csak a májról vágott be egy pár slágert, és aki ezekkel aztán még a fülhártya kérdésére is akart megfelelni.

Farkas Mihály ur, ugy látszik, az összes politikai és közgazdasági tudományokból szintén csak néhány anti-szemita frázist magolt be, melyeket elég ügyetlenül érvényesít mindenütt, a hol üres papírt talál.

Valóban bámulatos, hogy egy ember, a ki javítónak, sőt bővítőnek is vallja magát és azonfelül még doktor is, hogy egy ilyen »nagy férfiú« a gépekről egyebet nem tud mondani, mint azt, a mivel Istóczy rablásra, bujtogatja a szegény népet. Ezt a tudományt csak a ponyván lehet árulni, de nem illik könyvbe és legkevésbé szakkönyvbe, melynek tárgyilagossnak, igazságosnak kell lenni és megtisztulva a rosszhiszemű porthintő ferdítéseinek szennyes salakjától. Ha izgatni akar Dr. Farkas ur, álljon be a »Függetlenség« irástudósai közzé, de ne kompromitálja a magyar szakirodalmat éretlen megjegyzéseivel.

—nyi.

Heine Henrik a bibliáról.

Heineről, annak jelleméről köteteket irtak és a legkülönbözőbb ítéleteket mondták.

Leghelyesebbnek találjuk azonban azt a felfogást, melyet egy nemrég megjelent könyvben találunk és a mely szerint Heine első sorban mint a képzelet és az érzelem embere itélendő meg.

Ez az oka annak, hogy kedélyhangulata oly változatos volt és gyakran annyira elragadtatta magát a pillanatnyi benyomások által, hogy ítéleteit a szélsőségekig csigázta. Nem lehet tehát szemrehányást tenni neki, hogy néha szembeszökő ellenmondásokba esik. Ez a nyugtalan-ság különösen vállalási nézeteiben nyilvánul legdrasztikusabban.

Tudjuk, hogy ő zsidó szülőktől származott és a zsidó vallásban nevelkedett, később azonban más hitet vallott, aztán ismét élete utolsó évtizedében visszatért a Mózes vallásához és az egy isteni hitéhez. Az említett műben, mely Heineről legújabbán (Hoffman et comp. Hamburg 1884.) jelent meg, Engel Eduárd, aki Heine életét és működését alapos tanulmányozás tárgyává tette, két eddig még kiadatlan levelét közli a híres német költőnek, melyeket Heine Helgolandba irt és a melyek tartalma ez:

Helgoland jul. 8. 1830.

Mivel hogy tegnap vasárnap volt és ólmos unalom terült el az egész szigeten, ugy hogy majd a fejemet benyomta, én kétségbeesésből a bibliához nyultam . . . és megvallom, hogy titkos hellanismusom daczára, ez a könyv nemcsak hogy üdített. Milyen mű! nagy és széles, mint a világ a teremtés, mélységében gyökerezik és felér egész az eget kék titkáig . . . napkelet és alkony, ígérlet és teljesülés, születés és halál, az emberiség egész drámája — minden ebben a könyvben van. A könyvek könyve ez a biblia.

A zsidók könnyen vigasztalhatják magukat, hogy Jeruzsálemet, a templomokat, a szent szekrényt, az arany szereket és Salamon király klenodjait elvesztették. Ez a veszteség csekélység a biblia elpusztíthatatlan kincsével szemben, melyet a zsidóság megmentett. Ha nem tévedek, M o h a m e d volt az, aki a zsidókat »a könyv népének« nevezte. Ez a név keleten mai nap is fennmaradt és eléggé jellemző. Egy könyv a hazájuk, birtokuk, uralkodójuk, szerencsájuk és szerencsétlenségük. Ők eme könyv korlátain belül élnek, itt gyakorolják elidegeníthetetlen polgári jogukat, melyektől őket megfosztani senki sem képes, de a hol őket megvetni sem tudják, mert itt ők hatalmasak és csodálatraméltók. Ennek a könyvnek tanulmányozásába merülve, nem veszik észre azokat a változásokat, melyek körülöttük a világban történnek, népek keletkeztek és ismét megsemmisültek, államok épültek fel és dültek össze, forradalmak tomboltak a föld színén, ők pedig, a zsidók, könyvük mellett meghajolva ültek és észre sem vették az idő vad fergetegét, mely fejük fölött elvonult.¹

A kelet prófétája »a könyv népének« nevezte őket és a nyugat prófétája (Hegel) »a szellem népének« mondta a zsidókat. Már kora ifjuságukban különös hajlamot tanusítanak az absztrakt gondolkodás iránt és az egész vallásuk nem egyéb, mint a dialektikának egy aktusa, mely által az anyag a szellemtől elválasztatik és az abszolút eszme egyedül a szellem alakjában ismertetik el. Milyen irtózatosságot kellett nekik elfoglalni az ókor népei közt, melyek a vidám természetnek hódoltak és a kik a szellemet az anyag jelenségeiben, képekben fogták fel. Milyen oppozíciót képeztek ők például a hieroglifáktól hemzsegő egyiptomiakkal, a föníciaiakkal, a görögökkel szemben! valóban csodálatos látvány, mikép szabadult meg lassankint »a szellem népe« az anyagtól és mikép spirituálizálta magát: Mózes a szomszéd népek

realis ostromlásai ellen a szellemet anyagi sánczokkal mintegy körülvette. Körülültette azt a helyet, a hol ő a szellemet elvetette, durva czeremóniák tövis kerítésével.

II.

Helgoland, július 29.

Megint olvastam az ó testamentumot. Milyen nagy könyv! Az előadás még nagyszerűbb, mint a tartalma. Minden szava a természet produktuma ép úgy, mint a fa vagy a virág, vagy a tenger, mint a csillagok, mint maga az ember: ez nyílik, folyik, mosolyog, csillog — nem tudni hogyan, nem tudni miért, csak mindent természetesen találunk. Igazán isteni szavak ezek, holott a többi könyvekben csak emberi szellem nyilatkozik. Homerben, a másik nagy könyvben, az előadás a művészet eredménye, és daczára annak, hogy a tárgy ép úgy, mint a bibliában, a realitásból van merítve, mégis költői alkotássá alakul, mintegy felolvadva az emberi ész kohójában. Ezt a processzust művészetnek nevezik. A bibliában azonban még nyoma sincs e művészetnek. A biblia stílusa olyan, mint egy noticzkönyvé, a melyben az abszolút szellem minden egyéni sajátágtól menten jegyezi fel a napi eseményeket, körülbelül azzal a hűséggel, mint a hogy a ruhacédulát írni szoktuk. Erről az irányról egyáltalában itélni sem lehet, konstatálni lehet a benyomást a mi kedélyünkre. Nem kis zavarban lehetnek a görög grammatikusok, midőn a bibliának meglepő szépségeit a szokásos fogalmakkal definiálni kellett. Longinus azt mondja: felséges! Ujabb esztetikuskok naivitásról beszélnek. Oh! mint mondtam, ezt nem lehet megítélni. A biblia isten szava.

Hochmuth Ábrahám

— veszprémi főrabbi 25 éves jubileuma. —

»Örökké él, ki korán él« — mondja a költő. Ha ezen állítás igaz — pedig kevés gondolkodó fő fogja annak igaz voltát kétségbe vonni — akkor a veszprémi izr. hitközség lelkipásztora biztosítva lehet, hogy nevét még a késő nemzedékek is a legnagyobb tisztelet és elismeréssel fogják említeni. Csak az, ki szem-szólta volt a f. hó 13-án megült fényes és lélekemelő ünnepélynek, ismerheti azon kiváló tiszteletet, melyet a jeles lelkész és tudósnak nemcsak a haza határain belül, hanem a külföldön is áldásos működésével kivívnia sikerült.

Daczára annak, hogy a veszprémi izr. hitközség kebeléből kiküldött ünnepélyrendező bizottság — elég tévesen — a megüendő jubileumot a legnagyobb titokban tervezte, az érdemes férfi lakása a mult szombatn mégis impozáns és igen szép ünnepély színhelye volt.

Már a zsinagógában fölötté nagy számban összegyűlt közönség elárulta, hogy e napon valami rendkívüli esemény várható. Az isteni tisztelet végeztével megtelt a tágas templomudvar ünneplő és tiszteletgésre készülő közönséggel, mely az iskola termeiben testületek és egyesületek szerint csoportosult.

Legelőször a hitközség előljárósága és képviselő-testülete tisztelgett az ünneplendőnél, kit Rothauser Mór, hitközségi elnök lelkes szavakkal üdvözölt. Beszéde végeztével átnyújtották a hitközség ajándékát, egy értékes és művészi készítményű ezüst serleget, melyre következő sorok vésvék:

„Főtisztelendő Hochmuth Ábrahám rabbi urnak
Veszprémben töltött lelkészkedésének 25. évfordulója alkalmából! —

Az elnök üdvözlétére a főrabbi tartalomdús beszédben válaszolt és a többi közt ezeket mondá: A zsidó bölcsék szerint a község három oszlopai: A tan, az isteni tisztelet és a jótékonyosság, minek folytán a veszprémi izr. hitközség szilárdan áll, mert a mi a tant és tudományt illeti, bir ezen község egy oly jeles iskolával, melynek növendékei közül többen a tudomány, ipar és kereskedelem terén kiváló helyet elfoglalnak. Ezenkívül fentart a hitközség egy Talmud-Thora intézetet is, mely intézet rövid fenállása óta 4 növendéket küldött a rabbi-seminariumba. Az istentisztelet a kor igényeihez képest reformáltatott, de oly formán, hogy a béke a hitközség tagjai közt megóvassék szem előtt tartván Zuz szavait: „A béke a legszebb harmonia.“ A jótékonyosság terén pedig a jeles lelkész által vezetett hitközség kiállja a versenyt hazánk bármely hitközségével, nemcsak a jótékony egye-

sületek számánál fogva hanem ezeknek nagymérvű bőkezűségénél fogva is. Ezen és a hitközség egyéb vívmányaiból Hochmuth Ábrahám igen csekély részt vindikál magának — nagy szerényen — és az érdemet a hitközség vezetőire és tagjaira ruházza.

A Chevrah-Kadischa egyesület intencióihoz hűven fejezte ki az ünnepelt iránti hódolatát. Ezen egyesület elnöke diszes kiállítású alapítványlevelet nyújtott át, melynek céljából a Chevra-Kadischa 400 frtnyi tőkét oly célból letételezett, hogy az »Hochmuth Ábrahám«-féle alapítvány néven kezeltesse. A kamatok évenként a veszprémi izr. iskola növendékei közt mint ösztöndíj lesznek kiosztandók.

A nőegylet szónoka, dr. Fischer Béla gyönyörű ezüst gyümölcstartót nyújtott át a jubilansnak. Ez asztaldiszen e sorok olvashatók:

A veszprémi izr. nőegylet Hochmuth Ábrahám főrabbi urnak, áldásos működésének 25. évfordulója alkalmából
1884. szeptember 13.

őszinte tisztelete jeléül.

A »Krajczár-egylet« tagjainak érzelmeit Baum Fülöp tolnácsolta, kiemelve a főrabbi érdemeit az ember-szeretet tanának terjedése körül és az ezen egyesület érdekében kifejtett sikeres munkálkodását. A tagok nevében egy leányka diszes ezüst tentatartót adott át.

Igen szép látványt nyújtott az iskola növendékeinek ünnepi küldöttsége, mely egy arany felirásos széles fehér szalagokkal diszitett pompás virágcsokor átnyújtása által adott kifejezést az iskola igazgatója iránti hódolatának és szeretetének.

A szallagok felirása a következő:

Főt. Hochmuth Ábrahám főrabbi s igazgató urnak, áldásos működésének 25. évfordulója alkalmából
1884. szeptember 23.

A veszprémi izr. iskola növendékei.

A tanítótestület szónoka, Széplipót, a kiváló iskolaigazgatót mint a haladás, a hazafias és nemzeti nevelés bajnokát ünneplé, mire az ünnepelt hosszabb beszédben válaszolva kiemelve, miszerint igen jól esik neki a tanítóknak, mint szakembereknek működése iránt nyilvánított elismerését hallania.

Táviratilag küldték üdvözlőket: A budapesti, nagy-beckerek, kulai stb. hitközségek előljáróságai, a rabbi-seminarium tanári kara, a seminary felső tanfolyamának hallgatói, Dr. Kohn, Dr. Kaufman, Dr. Simon Budapestről, a bécsi Alliance Israelite, Vertheim lovag, a nagykanizsai tanítótestület s még sok társulat és magánember.

És mindez üdvözlőket azt az óhajt fejezték ki: Vajha a gondviselés az ünnepelt férfit még sokáig éltetné.

—m.

H I R E K.

A „Függetlenség“ áldozata. Hogy ez a szennylap milyen romboló hatást gyakorol a szegény tudatlan népleki és elmebeli állapotára, legjobban kitűnik egy esetről, mely a napokban Czepléden történt. Az eset a következő: Hirschler Mór czeplédei fűszerkereskedő boltjába vasárnap délelőtt egy kis fiu állított be, s egy czédulát hozott, melyet szó nélkül ott hagyott és eltávozott. Mikor Hirschler hazajött, átadták neki a czédulát, melynek ugyancsak rejtélyes tartalma volt. Az ismeretlen levélíró vaskos betűivel arról értesítette Hirschlert, hogy a kis fiu másnap, vagyis hétfőn érte jön, kövesse ezt és akkor jutányos áron kaphat egy liter keresztényvért, melylyel azután jó üzletet csinálhat hitsorsosai körében. Hozza magával a saktert, de figyelmezteti, hogy este jöjjenek, nehogy valaki meglássa őket. Hirschler tréfának vette az egész dolgot, s nem törődött vele. A következő nap délutánján azonban a kis fiu megjelent: csak benézett a boltba s tovább akart menni, de a kereskedő utána ment, s megfogta. Mikor kérdőre fogták, megvallotta, hogy őt Molnár Lidia küldötte. Hirschler jelentést tett a kapitányi hivatalnál, mire egy biztos és két rendőr a Molnár Lidia lakására ment. Itt aztán meggyőződhetek arról, hogy a dolog nem tréfa, hanem komoly valóság. Az asszonya tulságos vérvesztés következtében csaknem eszméletlenül feküdt ágyában, s mindkét kezének felvágott ereiből ömlött a vér. Mikor kérdőre vonták, elmondta, hogy ő maga vágta fel ereit, még pedig azért,

hogy vérét a zsidóknak eladja, mert be akarta bizonyítani, hogy a zsidóknak csakugyan szükségök van a keresztényvérré. A szerencsétlen asszony végül még azt is bevallotta, hogy férje olvasta fel neki egy pesti lapból (A Függetlenségből). hogy a zsidóknak erre szükségük van és azért követte el a tettet, hogy pénzt kapjon a zsidóktól.

— A zsidók Oroszországban. A muszka zsidó-üldözések még nem szüntek meg. Olyan híreket veszünk a czár országaiból, melyek minden művelt ember vérét megfagyasztani képesek. Ezek az üldözések főleg a népbujtatók izgatásainak köszönhetők. Oroszországban három antiszemita lap van — minél butább a nép, annál több antiszemita lapot hizlal — melyek a legszemtelenebb rágalmakat szórják a zsidók fejére, hogy a nép vad szenvedélyeit felköltse. E lapok nevei: Kijawliadin, Grsdanin és Nowoje Wremja. A főagítatórok pedig: Suvorin, Pichno, Aksakow és Osmidow. A mit ezek az emberek a hazudozás terén elkövetnek, az megdöbbenítő. Egyenesen arra szólítják fel a népet, hogy a zsinagógákat pusztítsák ki. E vakmerő bujtogatás meg is termégyümölcsét, mert a mult napokban körülbelül 10 zsinagógát rabolt ki a muszka csócselék. Az elpusztított zsinagógák közt említjük a revalit (Kurlandban), a jekaterinoslawit, a kownoit, a koreczit, a luczkit (Wolhynia) sat. A rendőrség beavatkozik ugyan, de fájdalom, mindig későn érkezik.

— Uj-Stettinből írják: Az itteni honvédegyelet elnöksége mult napokban az iránt folyamodott a Berlinben székelő központi német honvédegyesülethez, hogy körlevelet intézzen a birodalom összes honvédegyeteihez, melyben megtiltassék a zsidóknak ez egyletekbe való felvétele. A válasz nem késelt soká. A németországi központi honvédegyelet elnöke, von Clyons ezredes csakhamar megadta a feleletet még pedig azzal, hogy határozatilag kimondta, miszerint az ujstettini honvédegyelet ezentul ki lesz zárva az országos honvédegyesület kötelekeiből, mely bajtársai közt nem ismer valláskülönbséget és a gyűlölködést türni nem akarja.

— Zágráhból írják nekünk, hogy a tartományi kormánynak a zsidók és nem zsidók közti házasság megengedésének, valamint a keresztény vallásból a zsidó vallásra való áttérés megengedésének illetve a teljes azaz politikai és egyházi egyenjogusításának kérdésében hozott újabbi rendelete, mely a fennálló gyakorlatot a »törvényhozási szabályozásig« felfüggeszté, Trefort miniszter urnak közreműködése folyán lön kibocsátva. Levelezőnk ugyanis azt állítja, hogy Trefort miniszter ur és a horvát kormány közt a rendelet kibocsátását megelőzőleg élénk vita folyt le, melynek tenorja az volt, hogy Horvátország a zsidókkal szemben ne legyen szabadelvűbb a magyar kormánynál. Hogy mi igaz e dologban, nem tudjuk.

— Zsidó hittan jelent meg Csukássy Fülöp és Schön József főv. tanárok szerkesztése mellett. E két tanfériu működése szakkörökben sokkal ismeretesebb, semhogy igazolnunk kellene, vajjon birnak-e hivatással ilyen nagy fontosságú mű készítésére. Itt csak annyit jelzünk, hogy a szerzők teljesen megfeleltek a várakozásnak és hogy oly munkával gazdagították a hittanítási szakirodalmat, mely tartós nevet biztosít nekik felekezeti művelődési történetében. Ajánljuk e tankönyvet minden magyar szellemű zsidó iskolának.

„Az Anker“ élet- és járadék biztosító társaságnál 1884. augusztus hóban benyújtott összesen 815 bevallás 1,921.270 ft-tal biztosítandó összeggel, és pedig: 413 bevallás 1,156.548 frttal halálesetre, és 322 bevallás 764.722 frttal életesetre. Kiállítva lön 497 kötvény 1,084.300 frttal halálesetre, és 362 kötvény 883.846 frttal életesetre; összesen tehát 859 kötvény 1,968.147 frttal. A havi bevétel volt 150.775 frt haláleseti díj és 178.861 frt bevételekben, összesen: 329.637 frt. Halálesetekért kifizetett 46.744 Ez évben benyújtott 5464 bevallás 12,561,018 frttal, és kiállított 5083 kötvény: 11,537.061 frttal, ugyan ezen időben bevétel 2,352,333 frt; — halálesetekért pedig kifizetett: 478,020 frt. A társaság működése kezdetétől fogva halálesetekért kifizetett 12,750,569 frt és az 1871—84-ik túlélésitársulás (Associatio) eredménye 27,028,505 frt volt. Vezérügynökség: Budapest, Gizella-lér 6.

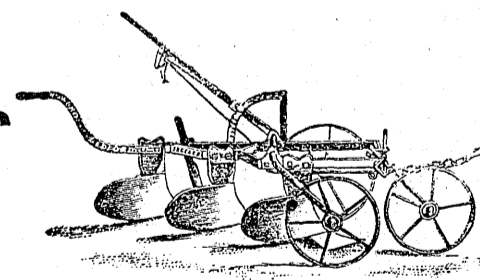
Pályázat.

Egy okleveles izr. tanító két fiu mellé mint nevelő kerestetik. Pályazónak a miniszteri tanrend szerinti oktatásban jártasnak kell lennie. Zene (zongora) értők elsőbbségben részesülnek. A folyamodványokhoz a képesítési bizonyítványok másolata kéretik, mert azok vissza nem küldetnek. Bővebbet a kiadóhivatalnál.

Löwinger Miksa

gazdasági
gépgyár
raktára.

☞ Budapest, gyapju- és hold-utcza sarkán, ☜
(gr. Tisza-féle házban.)

Ajánlja dus választéku, legújabb szerkezetű mindennemű gazdasági gépeit és eszközeit; különlegességeket malmok és bányagépekben a legolcsóbb árak és legkedvezőbb fizetési feltételek mellett. A nagy uraságok, valamint a nagyérdemű érdekelt körök megszemlélés végett tisztelettel meghívotnak. — Arjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve. Megbízható ügynökök kerestetnek.